

בבא מציעא דף ב ע"א

סוגיה א: דין החלוקה

א. נעיין במשנה ושם ברש"י הראשון.

משנה

משנה שנים או חזין בטלית זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי האומר כולה שלי ישבע שאין לו בה פחות משלשה חלקים והאומר חציה שלי ישבע שאין לו בה פחות מרביע זה נוטל שלשה חלקים וזה נוטל רביע היו שנים רוכבין על גבי בהמה או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה ויחלוקו בזמן שהם מודים או שיש להן עדים חולקין בלא שבועה.

רש"י

שנים או חזין בטלית - דוקא או חזין, דשניהם מוחזקים בה ואין לזה כח בה יותר מזה, שאילו היתה ביד אחד לבדו, הוי אידך המוציא מחבירו, ועליו להביא ראיה בעדים שהיא שלו, ואינו נאמן זה ליטול בשבועה.
זה אומר כולה שלי - בגמרא מפרש למאי תנא תרתי.
זה ישבע - מפרש בגמרא (ג, א) שבועה זו למה.
שאיין לו פחות מחציה - בגמרא (ה, ב) מפרש אמאי תקון כי האי לישנא בהך שבועה.
וזה אומר חציה שלי - מודה הוא שהחצי של חבירו, ואין דנין אלא על חציה, הלכך, זה האומר כולה שלי ישבע כו' כמשפט הראשון, מה שהן דנין עליו נשבעין שניהם שאין לכל אחד בו פחות מחציו, ונוטל כל אחד חציו.
היו שנים רוכבין כו' - לאשמועינן אתא, דרכוב ומנהיג שניהם שוין לקנות בהמה מן ההפקר.

1) מה האורט הארכזי לדין חלוקת האצ'אה בין שניהם?

ב. נראה עתה את דברי הרמב"ם טוען ונטען פ"ט, ה"ז:

רמב"ם הלכות טוען ונטען פרק ט הלכה ז

שנים שהיו או חזין בכלי אחד או שהיו רוכבין על גבי בהמה אחת, או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג או יושבין בצד ערמה של חטים ומונחות בסמטא או בחצר של שניהם זה אומר הכל שלי וזה אומר הכל שלי כל אחד משניהן נשבע בנקיטת חפץ שאין לו בזה הדבר פחות מחציו ויחלוקו, ושבועה זו תקנת חכמים היא כדי שלא יהיה כל אחד תופס בטליתו של חבירו ונוטל בלא שבועה.

2) האם לדעתך לפי דברי הרמב"ם האחיזה היא תנאי לחלוקה?

ג. נעבור עכשיו לדין "ההוא ארבא" (ספינה) בבבא בתרא לד ע"ב:

בבא בתרא לד ע"ב

ההוא ארבא דהוו מינצו עלה בי תרי, האי אמר דידי היא והאי אמר דידי היא, אתא חד מינייהו לבי דינא ואמר: תיפסוה אדמייתנא סהדי דדידי היא, תפסינן או לא תפסינן? רב הונא אמר: תפסינן, רב יהודה אמר: לא תפסינן. אזל ולא אשכח סהדי, אמר להו: אפקוה וכל דאליס גבר, מפסינן או לא מפסינן? רב יהודה אמר: לא מפסינן, רב פפא אמר: מפסינן. והלכתא: לא תפסינן, והיכא דתפס - לא מפסינן. זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי - אמר רב נחמן: כל דאליס גבר.

רשב"ם בנא בתרא לד ע"ב

ארבא - ספינה שבנהר :
האי אמר דידי היא כו' - ולא זה ולא זה מוחזקין בה מדלא רמי עלה ממתניתין דשנים
אוחזין בטלית שזה נוטל עד מקום שידו מגעת וזה נוטל עד מקום שידו מגעת ולא אמרינן
כל דאלים גבר כן פיר"ח :
תיפסוה - פן ימכרנה אבל חזקה שהחזיק בה אחר שערער זה עליה אינה כלום דאנן סהדי
שבתורת חטיפה באה לידו :
תפסינן או לא תפסינן - מי לימא דתפסי לה ב"ד דהא אי לא משכח סהדי הדרינן ומפקינן
לה כדמעיקרא ולא הפסיד בעל הספינה בתפיסת ב"ד כלום או דלמא לא תפסינן דלמא לא
משכח סהדי ולא הדרינן ומפקינן לה כדלקמן ונמצא שהפסיד בעל הספינה על ידינו דאי
הוה שבקינן לה דלמא הוי אלים וגבר בעל הספינה ונמצא זוכה בשלו כן נ"ל טעם השאלה :
רב הונא אומר תפסינן - ס"ל כרב פפא דאמר מפקינן רב יהודה אומר לא תפסינן משום
דס"ל לא מפקינן כדלקמיה והלכך לא תפסינן דשמא זה אין לו עדים ושקרן הוא ומכל וכל
רוצה להפסיד את חבירו דמאחר דתפסי יודע הוא דתו לא מפקינן :
אי"ל אפקוה - וכגון דאיתרמי מילתא דתפסינן לה כרב הונא אי נמי שאמרו שניהם לבי"ד
לתפסה ודברי הכל :
וכל דאלים גבר - בין בראיות בין בכח כמו שפוסק רב נחמן לפנינו כל דאלים גבר :
לא מפקינן - דמאחר שבא ממון ישראל ביד ב"ד אינן רשאים להפקירו אלא מעכבין אותו
ממון עד שידעו למי ישיבו :
מפקינן - כעין שמצאוהו מתחלה שלדעת כן תפסוהו שאם לא יביא עדים יחזירוהו וכל
דאלים גבר :
והלכתא לא תפסינן והיכא דתפסינן לא מפקינן - כרב יהודה :
זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי - בין בספינה בין בקרקע ואין עדות וחזקה לזה
יותר מזה :

3) הסבר למה הדין כל דאלימ אבר ולא חלוקה.

ד. נראה עתה מה ההבדל בין ארבא לטלית, בדברי הריטב"א על בבא מציעא ב ע"ב (המובאים בספר "בינת
ראובן"):

ריטב"א בנא מציעא ב ע"ב (על פי "בינת ראובן")

... למה אמרינן הכא יחלוקו ובה אומר של אבותי וזה אומר של מאבותי אמר ר"נ כל
דאלים גבר? ... מתרץ הרב דהתם הוא דלא תפסי לה תרוויהו אלא שהיא מונחת בסימטא
או במקום של שניהם, אבל הכא דתפסי לה שניהם אין מוציאים מידם לומר כל דאלים
גבר ...

4) לפי הריטב"א מתי מתאפשרת חלוקה?

ה. נעיין בהמשך הגמרא, בדף ג ע"א בסוגיית "מנה לי בידך":

תני רבי חייא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים אותו שיש לו
חמשים זוז נותן לו חמשים זוז וישבע על השאר שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים
מקל וחומר ותנא ותנא שנים אוחזין בטלית זה אומר אני מצאתיה וכו' והא הכא כיון
דתפיס אנן סהדי דמאי דתפיס האי דידיה הוא ומאי דתפיס האי דידיה הוא וקתני ישבע.

5) דייק מש מה צושה האחילה בטלית.

תוכן דפים אלו שייך לעמותת תורה אחרי צבא
אין לעשות מדפים אלו שום רווח כספי, פרסומי או אחר
בהצלחה בלימוד!

ו. נראה עכשיו את דברי ה"בינת ראובן" (בבא מציעא סימן א) שמסביר את המחלוקת בין הריטב"א לרמב"ם:

בינת ראובן בבא מציעא סימן א
 ונראה דסברת מחלוקתם היא דהריטב"א סובר דמאי דאמרינן אנן סהדי דמאי דתפיס האי דידיה הוא ומאי דתפיס האי דידיה הוא, הוי מטעם בירור ולכן רק כששניהם מחזיקין אמרינן יחלוקו.
 אבל לפי הרמב"ם, הכוונה אנן סהדי דמאי דתפיס הוי דידיה, דהפסק דין הוי הכי דהוי שלו, משום שאי אפשר להוציא מהם דהדבר ברשותם... הרי לפני הפסק דין עדיין לא הוי בהחלט ובבירור דהוי חצי לכל אחד, דהרי אפשר דשייך הכל רק לאחד, אלא דכיון דכל אחד מוחזק בטלית, והחלוקה יכולה להיות אמת, לכן אמרינן יחלוקו. דכששניהם באים לבית דין כשהם מוחזקים, יש דררא שהדבר ודאי שייך לאחד משניהם או לשניהם, לכן בית דין נזקקין לדון, ופסקינן יחלוקו דאי אפשר להוציא מהם, אבל לא שהיו ברור.

6 מה צושה התפיסה לפי הריטב"א ולפי הרמב"ם?

ז. נתעמק בעניין על ידי דברי התוספות ד"ה "ההוא ארבא", ב"ב לד ע"ב:

תוספות בבא בתרא לד ע"ב ד"ה "ההוא ארבא"
 ההוא ארבא דהוו מינצו וכו' - הדין כל דאלים גבר ואם תאמר מאי שנא משנים אוחזין בטלית דאמר בריש בבא מציעא (דף ב ע"א ושם ד"ה ויחלוקו) דיחלוקו, ומפרש ר"ת דאוחזין שאני דכיון ששניהם מוחזקים אין לנו להניח שיגזול האחד לחבירו דחשיב כאילו אנו ידועין שיש לשניהן חלק בה, שכל דבר יש להעמיד בחזקת מי שהוא בידו, כדאמרינן גבי נסכא דרבי אבא [רבי אבא חטף את טס הכסף שנגנב ממנו מידיו של הגנב ועד אחד ראה את החטיפה] דאע"ג דאמר דידי חטפי חשבינן ליה גולן וחייב לשלם כאילו הוא ברור שהיתה הנסכא של אותו שהיה מוחזק בה.

7 מה הכלל הכרוך בצושה מדברי התוספות?

8 מה קשה על פי זה לדין "יושבין בצד צרימה de חיטיס ואונחות

בסמטא"ה הנוכח ברמב"ם?

ח. נענין בהמשך הגמרא, בדף י ע"א במשנה ובגמרא בד"ה ד' אמות קונות לו לאדם".

משנה: ראה את המציאה ונפל עליה ובא אחר והחזיק בה, זה שהחזיק בה זכה בה :
גמרא: אמר ריש לקיש משום אבא כהן ברדלא ארבע אמות של אדם קונות לו בכל מקום. [מאי טעמא]? תקינו רבנן דלא אתי לאנצויי. אמר אביי מותיב רבי חייא בר יוסף פיאה, אמר רבא מותיב רבי יעקב בר אידי נזיקין, אמר אביי מותיב רבי חייא בר יוסף פיאה: נטל מקצת פיאה וזרק על השאר אין לו בה כלום, נפל לו עליה פרס טליתו עליה מעבירין אותו הימנה, וכן בעומר שכחה. ואי אמרת ארבע אמות של אדם קונות לו בכל מקום, נקנו ליה ארבע אמות דידיה. הכא במאי עסקינן דלא אמר אקני. ואי תקון רבנן כי לא אמר מאי הוי? כיון דנפל גלי דעתיה דבנפילה ניחא ליה דנקני, בארבע אמות לא ניחא ליה דנקני.

9 האט ניתן משט להסביר את דין "יושבין בצד צרימה de חיטיס"

א לא את דין "ההוא ארבא"?

ט. נחזור למשנתנו, בדין "רוכב ומנהיג" ולדברי רש"י שם.

10) *למה דין רוכב ומנהיג? להפסיק את הרכיבה ולהפסיק את הרכיבה*

איך החידוש?

י. נעיין עכשיו בהמשך דברי ה"בינת ראובן" (שם), בעניין רוכב ומנהיג:

יש להסתפק דאידך יהיה הדין אם אחד רכוב ואחד מנהיג, וכל אחד טוען שזה של אבותיו, אם גם שם נאמר דשניהם נחשבים כמוחזקין, או דילמא רק לגבי מציאה חשבינן מוחזקין בדין הקנין שלו, אבל לגבי טענה שהיה של אבותיו לא מתחשבים עם קנין המציאה אלא אם הוא מוחזק ממש, והרכוב נחשב מוחזק ממש שהוא יושב על החמור ותפוס בו, אבל המנהיג לא מחזיק את החמור בעצמו, לכן אולי בטענה של אבותיו לא יועיל מה שמנהיג, ולא יחשב כמוחזק דרק במציאה מתחשבים עם קנין, דכיון דזוכה על ידי קנין, הוי קנין נחשב מוחזק. וכן הוי בדי אמות, דרק לגבי מציאה נחשב מוחזק, אך לא לגבי טענה של אבותיו, ומכיון דשניהם לא נחשבינן מוחזקין גבי טענה של אבותיו, לכן אפשר דלשניהם לא שייך. אבל במציאה דדי אמות קונות, אי"כ בודאי לאחד שייך הטלית, ומכיון דשניהם מוחזקין לגבי קנין המציאה, וגם אפשר ששייך לשניהם, אמרינן יחלוקו.

11) *מה קשה על הרמב"ם בדין "יושבים על ידי ארימת חיט"ם?"*

יא. נחזור לדין "נסכא דרבי אבא", בבא בתרא לג ע"ב-לד ע"א:

היינו נסכא דרבי אבא. דההוא גברא דחטף נסכא מחבריה, אתא לקמיה דרבי אמי, הוה יתיב ר' אבא קמיה, אייתי חד סהדא דמיחטף חטפא מיניה, אמר ליה: אִין, חטפי ודידי חטפי! אמר רבי אמי: היכי נידיינוה דייני להאי דינא? לישלם! ליכא תרי סהדי! ליפטריה? איכא חד סהדא! לישתבע? הא אמר מיחטף חטפה, וכיון דאמר דחטפה - הוה ליה כגזלן! אמר ליה רבי אבא: הוי מחויב שבועה שאינו יכול לישבע, וכל המחויב שבועה שאינו יכול לישבע משלם...

12) *מה לרמב"ם משם בצניין התפיסה?*

יב. נעיין שוב בתוספות בבא בתרא לד ע"ב, ד"ה "ההוא" ונראה את "דברי אליהו" על בבא מציעא סימן א סעיף ב:

תוספות מסכת בבא בתרא דף לד עמוד ב
ההוא ארבא דהוה מינצו וכו' - הדין כל דאלים גבר וא"ת מאי שנא משנים אוחזין בטלית דאמר בריש ב"מ (דף ב. ושם ד"ה ויחלוקו) דיחלוקו? ומפרש ר"ת דאוחזין שאני דכיון ששניהם מוחזקים אין לנו להניח שיגזול האחד לתבירו דחשיב כאילו אנו יודעין שיש לשניהן חלק בה, שכל דבר יש להעמיד בחזקת מי שהוא בידו, כדאמר ר' אבא דר' אבא דאע"ג דאמר דידי חטפי חשבינן ליה גזלן וחייב לשלם כאילו הוא ברור שהיתה הנסכא של אותו שהיה מוחזק בה. והא דמדמי ליה התם טלית לשאר [בשניים שהפקידו ביחד שלוש מנים אצל אדם אחר. אחד הפקיד אחד והשני הפקיד שניים ולא יודעים מי הפקיד את השניים. הדין הוא שהשלישי (השאר) יהא מונח עד שיבא אליהו] אף על גב דבשאר דהתם אין שום אחד מוחזק, צ"ל דשאר נמי חשיב להו כאילו שניהם מוחזקים בו כיון דמכח שניהם נפקד. ולריב"א נראה דלאו דוקא אוחזין מדמדמי לה לשאר ואדשמעתין איכא

תוכן דפים אלו שייך לעמותת תורה אחרי צבא
אין לעשות מדפים אלו שום רווח כספי, פרסומי או אחר
בהצלחה בלימוד!

לשנויי כדמשני התם אפי' תימא ר' יוסי התם ודאי איכא רמאי הכא אימור תרוייהו בהדי הדדי אגבהוה הכי נמי בארבא כיון דאיכא רמאי לא יחלוקו אלא הוי דינא כל דאלים גבר. והא דלא אמרינן בשנים שהפקידו כל דאלים גבר משום דלא מפקינן כדאמרינן הכא אי תפסינן לא מפקינן.

דברי אליהו בבא מציעא סימן א, סעיף ב

נראה לישב דבשנים אוחזים בטלית לא חשיב כל אחד מוחזק דכיון דשניהם אוחזים לא חשיבי מוחזקים, אלא דאיכא הוכחה דשניהם יש להם חצי בטלית, משום דלא מוחזקינן בגזלנותא, בעייכ דיש לכל אחד חלק בטלית, אבל אין להם דין מוחזק כיון דגם השני אוחז בו. ולפי זה צריך ר"ת להביא ראיה מנסכא דר' אבא, דמדן נסכא דר' אבא מבואר דדין תפיסתו מוכחת לאו מדן מוחזק, דאי היה מדן מוחזק לא היה העד מחייב שבועה, וכיון דאינו מדן מוחזק שפיר י"ל דבשנים אוחזים בטלית אף שאין להם דין מוחזק מ"מ יחלוקו מדן הוכחה גרידא, אבל בלא דין נסכא דר' אבא היה אפשר לפרש דדין תפיסתו מוכחת הוא מדן מוחזק, ולא היה שייך לומר בשנים אוחזים בטלית דיחלוקו מדן תפיסתו מוכחת כיון דאין להם דין מוחזק.

13) מה למד דבריו אליהו מהתוספות?

14) מה לפי הסבר "דברי אליהו" בארבא, שנה אומר של אבותי ונה אומר של אבותי, אין דין חלוקה?

15) איך ניתן לפי זה להסביר את דברי הרמב"ם "יושבין בצד הצרמה וכו'?"

כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ... זוכה לבינה כיששכר, דכתיב: "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל"

תשובות

- (1) העובדה ששניהם אוחזים בה היא הגורם המשמעותי.
- (2) משמע שלא דוקא אוחזים.
- (3) כל דאלים גבר כאשר אין אחיזה.
- (4) החלוקה מתאפשרת כאשר הם אוחזים.
- (5) אגן סהדי דמאי דתפיס הוי דידיה.
- (6) לפי הריטב"א התפיסה מבררת, לפי הרמב"ם רק גורמת לפסק דין מספק.
- (7) התפיסה נותנת זיכה לחפץ.
- (8) שם אינם תפוסים.
- (9) היושבים על יד ערימת החיטים "אוחזים" מדין ד' אמות. ואילו בארבא לא שייך דין זה.
- (10) הם תפוסים, והחידוש הוא שהמנהיג גם תפוס.
- (11) משמע שלא מועיל קניין ד' אמות אם אינם טוענים מציאה, אלא טוענים בעלות קדומה.
- (12) לא מועילה תפיסה כאשר ידועה תפיסה קודמת.
- (13) למדו שהתפיסה אינה מייצרת מוחזקות אלא הוכחה שהחפץ אינו גזול (אם אין מידע אחר).
- (14) למרות שאין המוחזקות קובעת לעניין החלוקה, מכל מקום כאשר יש חשש לגזל לא מאפשרים חלוקה.
- (15) הישיבה שלהם לצד הערימה היא כמעין אחיזה ונאמר ש"תפיסתם מוכחת" כיון שאין סיבה לחשוב שהיא שייכת לאדם שלישי. ומן הסתם הערמה בתוך הד' אמות שלהם.